

Gyermekszegénység és a gyermekek jól-léte az Európai Unióban

A gyermekek szegénységi kockázata Magyarországon és az EU országok többségében is magasabb, mint a felnőtt népességé. Az Európai Bizottság kiemelt célja, hogy a gyermekszegénység és a gyermekek társadalmi kirekesztettségének csökkentését előmozdítsa a tagállamokban. A célt a statisztikai adatszolgáltatás koordinálásával, a jó, sikeres gyakorlatok megismertetésével és az egyes országok politikai gyakorlatának monitorozásával igyekszik elérni. E törekvés egyik állomásaként a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet (a brüsszeli Applica intézettel együttműködésben), az Európai Bizottság Foglalkoztatási, Szociális és Egyenlő Esélyek Főigazgatósága megbízásából tanulmányt készített a gyermekek jól-létéről és szegénységéről.

2011 első felében Magyarország adja az EU elnökséget. Ez különösen jó lehetőséget kínál arra, hogy - építve az Unió elkötelezettségére és arra, hogy éppen most készültek el a kutatás eredményei - Magyarország demonstratívan megerősítse a gyermekszegénység monitorozására vonatkozó, most formálódó nemzetközi gyakorlatot. Ezzel összefüggésben az Európai Bizottság Magyarországi Képvisellete és a TÁRKI konferenciát szervezett, amelyen a kutatás eredményeiből kiindulva keresték a politikai gyakorlat területén a hazai és európai továbblépés lehetőségeit.

A *Gyermekszegénység és a gyermekek jól-léte az Európai Unióban* című kutatási jelentés azzal a céllal készült, hogy

- (i) részletes empirikus elemzést nyújtson a gyermekszegénységről és az ehhez kapcsolódó fő kihívásokról az Európai Unió tagállamaiban;
- (ii) a gyermekszegénység és a gyermekek társadalmi kirekesztése elleni küzdelmet biztosító társadalompolitikai gyakorlat hatásosságáról átfogó képet fessen;
- (iii) javaslatot tegyen a gyermekek helyzete szempontjából legfontosabb társadalmi indikátorokra, melyek a legátfogóbban tükrözik a gyermekszegénység és gyermek jól-lét többdimenziós jellegét az Európai Unióban.

A gyermekszegénységhez kapcsolódó fő kihívások és társadalompolitikai jó gyakorlat azonosítása a tagállamokban

A gyermekszegénységet, valamint annak legfontosabb meghatározóit és a társadalompolitikai gyakorlat hatásosságát leíró indikátorok alkalmasak egy olyan elemzési és értékelési keret megteremtésére, mely a tagországok előtt álló

legfontosabb kihívásokat és az azokra adott válaszokat azonosítja. Ezen indikátorok elemzése azt mutatja, hogy a gyermekszegénység természete és okai jelentősen különböznek az Európai Unió tagországaiban, de hasonló változatosságot mutat a tagállamok szintjén alkalmazott társadalompolitikai gyakorlat is.

A 2007-es helyzetből kiindulva, az Unió tagállamai négy csoportba sorolhatók a gyermekszegénység kimeneti mutatói és a legfontosabb kihívások tekintetében:

Az **A-csoport** azokat az országokat gyűjti egybe, ahol a gyermekszegénység kimeneti mutatói (a szegénység kiterjedtsége és mélysége) jók. Ezen országokban a jó eredmények három tényező együttes következményeire vezethetők vissza: általában nagyarányú a szülők foglalkoztatottsága, a szoros munkaerő-piaci kapcsolódású háztartásokban élők szegénysége alacsony és hatásos készpénztranszfer-programokat működtetnek. Ebbe a csoportba az északi tagállamokat, Franciaországot, Ciprust, Hollandiát, Ausztriát és Szlovéniát soroltuk.

- Az országok között számottevő eltérések vannak abban a tekintetben, hogy a háztartástagok munkakínálata hogyan kombinálódik.
- Ezekben az országokban a gyermeket támogató családot segítő készpénzes transzferek és szolgáltatások kiterjedt rendszere működik.
- Az anyák munkavállalását, amely meghatározó jelentőségű a gyermekek szegénységi kockázata szempontjából, a munkavállalásra ösztönző készpénzes transzferek és a gyermekgondozási szolgáltatások együttese teszi lehetővé.

A **B-csoportba** azok az országok tartoznak, ahol a munkanélküli háztartásokban élő gyermekek száma nagyon magas, miközben alacsony azon gyermekek szegénységi kockázata, akik magas munkaintenzitású háztartásokban élnek: Belgium, Németország, Csehország, Észtország, Írország, Magyarország, Szlovákia és az Egyesült Királyság.

- A legtöbb, e csoportba tartozó országban, a munkanélküliség leginkább az egyszülős háztartásokban fordul elő.
- A munkanélküli és alacsony munkaintenzitás a gyermeket támogató családokban gyakran együtt jár a szülők alacsony iskolázottságával vagy migráns háttérével.
- A gyermek gondozását biztosítani hivatott szolgáltatások általában elégtelenek: kevés a férőhely, és rugalmatlan a nyitvatartás.
- A gyermekszegénység kimeneti mutatói (a szegénység kiterjedtsége és mélysége) jó vagy csak kevéssel átlag alatti. Ebben a társadalompolitikai gyakorlat, főként a viszonylag bőkezű készpénztranszferek fontos szerepet játszanak.

A **C-csoportba** tartozó tagállamokat, Lettországot és Litvániát, átlag alatti teljesítmény jellemzi minden vizsgált dimenzióban. Nagy valószínűséggel ugyanebbe a csoportba sorolódna az új tagállamok (Bulgária, Málta és Románia) is, melyek esetében az elemzés során nem álltak rendelkezésre teljeskörűen az adatok.

A **D-csoport** a magas gyermekszegénységi kockázattal jellemezhető országokat tartalmazza. Ez a magas kockázat gyakran annak ellenére megfigyelhető, hogy az egyik szülő teljes munkaidőben dolgozik (vagyis relatíve kevés gyermek él munkanélküli háztartásokban). Ebbe a csoportba soroltuk a déli tagállamokat

(Görögország, Spanyolország, Olaszország és Portugália), valamint Luxemburgot és Lengyelországot. Nem csupán a szegénység kockázata, de annak mélysége is nagy ezekben az országokban.

- A gyermekek nagy arányban élnek olyan háztartásokban, ahol az egyik szülő teljes munkaidőben foglalkoztatott, ők teszik ki a szegénységben élő gyermekek kétötödét.
- A jóléti transzferek szintje különösen alacsony a déli tagállamokban, ami együtt jár a közösségi finanszírozású gyermekgondozási szolgáltatások szinte teljes hiányával.
- Sok esetben a dolgozó (gyakran mezőgazdasági vállalkozó) apa jövedelme nem elégséges a szegénységi küszöb fölé kerüléshez, különös tekintettel a családtámogatások alacsony szintjére.

A gyermekjól-lét indikátorai

A *Gyermekszegénység és a gyermekek jól-léte az Európai Unióban* című kutatási jelentés többek között azzal a céllal készült, hogy a társadalmi területen folyó nyitott koordináció tudásbázisát erősítse, és eredményei hozzájáruljanak az Európai Bizottság döntéshozási mechanizmusához. A jelentés eredményei és a Bizottság elkötelezettsége a gyermekszegénység csökkentése és a gyermekek társadalmi befogadásának előmozdítása mellett kedvező környezetet teremtenek a gyermekszegénység és a gyermekek jól-létének monitorozásához az Európai Unión belül.

Ehhez a folyamathoz való hozzájárulásként a jelentés kiemeli, hogy egy kiegyensúlyozott és átfogó képet csak akkor kaphatunk, ha a tagországokban élő gyermekek jól-létét egy külön indikátor-portfólió segítségével rendszeresen nyomon követik. Ez az egységes statisztikai adatszolgáltatás akkor tud hatékony lenni, ha nem egy-egy gyermekszegénységi mutatót közöl, hanem átfogja a gyermekjól-lét meghatározó dimenzióit és a gyermekkor fontosabb szakaszait (0-5, 6-11, 12-17).

Anyagi dimenziók

- Jövedelem
- Anyagi depriváció
- Lakhatás
- Munkaerő-piaci kapcsolódás

Nem-anyagi dimenziók

- Oktatás/iskola
- Egészség
- Kockázatos társadalmi viselkedésminták
- Társadalmi részvétel és kapcsolatok, családi környezet
- Lakókörnyezet

A TÁRKI tanulmánya az elérhető adatok alapján részletes áttekintést mutat a jelenlegi helyzetről és javaslatot tesz arra, hogy megerősítsék a gyermekszegénység monitorozásával kapcsolatosan formálódó nemzetközi gyakorlatot.

A tanulmány elérhetősége:

<http://www.tarki.hu/hu/news/2009/kitekint/20091126.html>

Kapcsolat:

Gábos András, vezető kutató, TÁRKI

Tel: 309-7676, e-mail: gabos@tarki.hu